

Fig. 1. Landskabet ved Gudenå, syd for Sminge sø, set fra Voel bæk mod nord. Den svage hævning i terrænet i billedets højre side er stedet, hvor Sminge ÷kirke lå. KdeFL fot. 1989. - *The area near the river Gudenå where the medieval church of Sminge, demolished in the 16th or the 17th century, has stood.*

SMINGE ÷KIRKE

VOEL SOGN

Før opholdet i Veng (s. 3189) havde den »sværm« af cisterciensermunke, der 1165 var udgået fra Vitskøl i Himmerland og 1172 endte med at grundlægge Øm kloster ved Mossø, slået sig ned på det »sted, som hedder Småenge, som den ærværdige biskop Eskild af Århus havde udset til ham (abbeden). Men dette sted var fattigt og utilstrækkeligt, for det havde kun en gård og grund«. Munkene drog derfor videre

og overdrog bispem i Århus »Småenge for at han frit kunne have rådighed over denne grund og bruge den, på hvad måde han ville«. Kort tid efter mageskiftede biskoppen ejendommen tilbage til brødrene, som i en senere byttehandel overlod Sminge og Voel til kongen.¹ I kong Valdemars jordebog anføres de to landsbyer som kongelige besiddelser,² men hverken et sogn eller en kirke er omtalt i denne periode.

Fra middelalderens sidste årtier har man imidlertid kendskab til eksistensen af Sminge sogn, idet der herfra til landehjælpen 1524³ ydedes et bidrag på 15 mark. Ved klokkeindsamlingen 1528-29⁴ afleverede kirken en †klokke på ét skip-pund (ca. 160 kg). Endnu på Christian III.s tid nævnes sognet, da det 1555⁵ i udkastet til det såkaldte klemmebrev hedder, at »Sminge sognefolk skal søge til Tvilum kirke«. Herefter må sognet, der dengang var *anneks* til Skannerup, være blevet nedlagt, men kirken synes at have stået en tid endnu, eftersom en Mads Jespersen

1635⁶ fik dom for omkring 1620 at have stjålet en †messehegel i Sminge.

På den nordvestre side af den beskedne bebyggelse, der udgør resterne af landsbyen, knap en kilometer sydvest for den yngre stationsby, har eksistensen af en kirketomt været kendt i lange tider.⁷ Kirkepladsen udgøres af en svag hævnning i terrænet på nordsiden af Voel bæk i det lave og flade landskab på Gudenåens højre bred, syd for dens udløb i Sminge sø. Her er tid efter anden fundet grave, samt mange brokker af munkesten og middelalderlig tagtegl.⁸ En un-

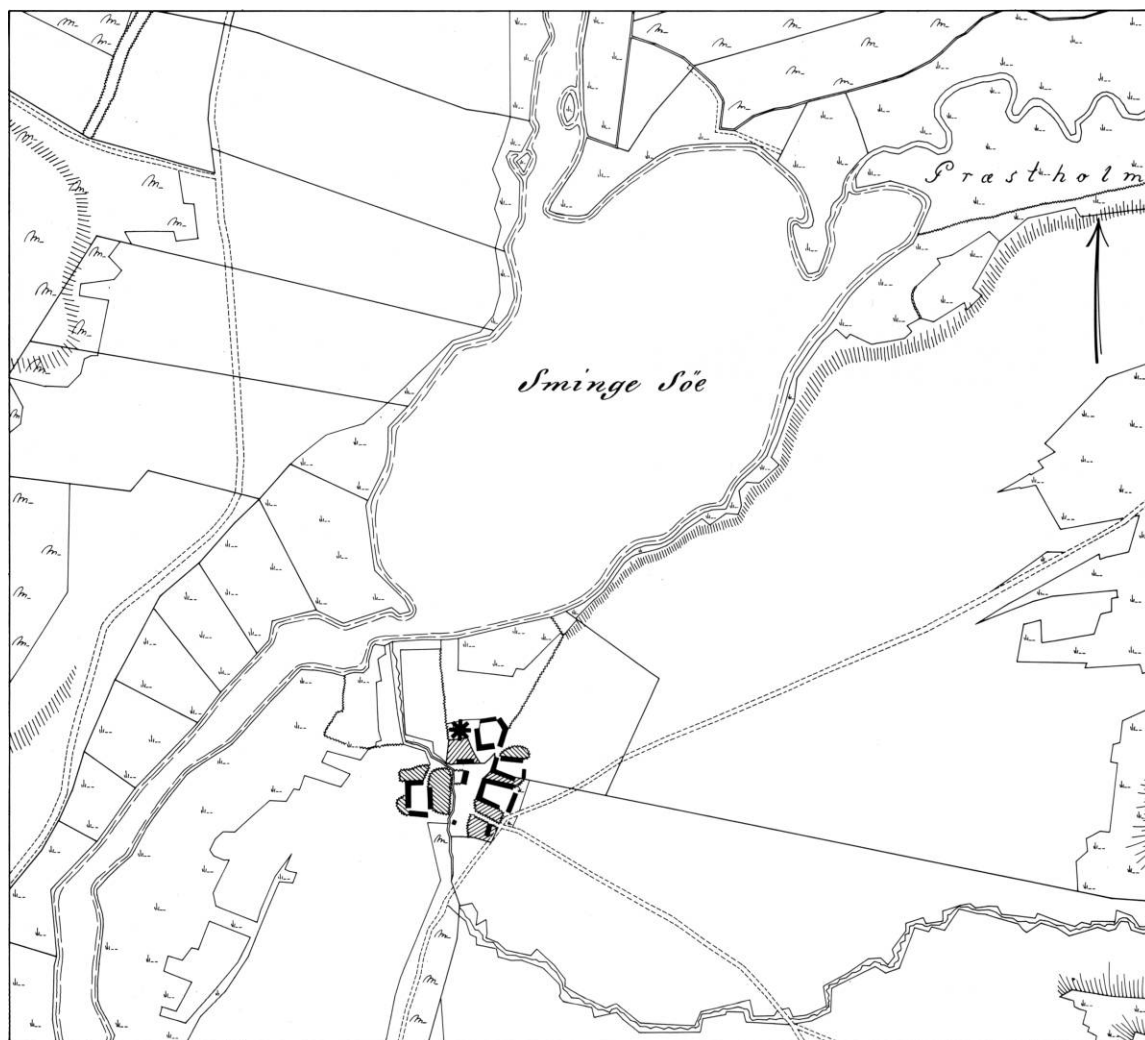

Fig. 2. Sminge 1:10.000. Opmålt 1794 af Søren Sørensen, kopieret 1989 af Jørgen Wichmann og suppleret med udsnit af Svstrup bys jorde, aftenet 1816 af Frantz Printzen, og en part af Tvilum sogn, målt 1820 af Poul(?) Winther. Kirkens beliggenhed markeret med stjerne. - *Map of the village, *marks the site of the demolished medieval church.*

dersøgelse, som Silkeborg museum 1986 foretog for museumsrådet for Århus amt,⁹ bekræftede overleveringen, idet man ved to søgegrøfter konstaterede spor efter sylden af en tydeligvis nedbrudt, omkring ni meter bred kirkebygning.

Endvidere så man rester af kirkegårdsdiget, der øjensynlig, mod vest, havde fulgt terrænkanten ved højens fod, og som på ydersiden havde været ledsaget af en grøft. Desuden fandt man et par mønter fra 1300erne,¹⁰ hvoraf den ene synes at hidrøre fra kirketomten.¹¹

¹ Øm klostres krønike, oversat af Jørgen Olrik, Årb-ÅrhSt. XXV, 1932, s. 59 og 72-73.

² Kong Valdemars Jordebog, fra omkring 1230, er udgivet af Svend Aakjær 1926-45. Landsbyerne anføres s. 5.

³ DaMag. 4. rk. II, 42.

⁴ RA. Rgsk. før 1559. Indkrævede klokker 1528-29.

⁵ KirkehistSaml. 3. rk. III, 365.

⁶ En Kirketyvs Bedrifter, ved V. Hostrup-Schultz i JySaml. 4. rk. VI, 340. Præstegården i hovedsognet Skorup (s. 3369) var rejst i sidste halvdel af 1500erne.

⁷ DaAtlas, s. 217; S. Elkjær: Nedbrudte Kirker i Aarhus Stift. Årb-ÅrhSt. XI, 1918, s. 124.

⁸ Indb. til NM2 ved C. M. Smidt 1921, jfr. Nationalmuseets anden Afdeling. Virksomhed i Finansaarene

1920-21 og 1921-22. Fortid og Nutid VI, 1926-27, s. 16. Silkeborg Avis 6. okt. 1960.

⁹ Undersøgelsesrapport i Silkeborg museum, SIM 193/1986 (hvoraf en kopi venligst er tilstillet redaktionen), jfr. Arkæologiske udgravninger i Danmark 1986, 1987, s. 130.

¹⁰ Den kgl. Mønt- og medaillesamling (NM6) F. P. 4547.

¹¹ Under deres kortvarige ophold *kan* cistercienserne have indledt opførelse af en kirke; den, der er fundet levn af, må dog være en yngre sognekirke.

Redaktion ved Lars Bisgaard og Kjeld de Fine Licht 1989.